

Republica Moldova
Curtea Supremă de Justiție
D E C I Z I E

13 noiembrie 2013

mun. Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ
al Curții Supreme de Justiție

În componența:

Președintele ședinței, judecătorul
Judecătorii:

Valeriu Doagă
Nicolae Clima, Andrei Harghel
Ion Corolevschi, Iuliana Oprea

judecând recursul declarat de avocatul Crîșmari Natalia în interesele lui Buzgan Andrei, în cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată a lui Buzgan Andrei către Buzgan Iovu privind declararea nulității testamentului, împotriva deciziei Curții de Apel Chișinău din 15 mai 2013,

C O N S T A T Ă :

La 30 mai 2011 Buzgan Andrei a înaintat cerere de chemare în judecată împotriva lui Buzgan Iovu cu privire la declararea nulității testamentului.

În motivarea acțiunii reclamantul a indicat, că Buzgan Maria, născută la 10 iulie 1930, a decedat la 29 ianuarie 2011 în satul Răculești, raionul Criuleni. Fiind în viață, aceasta i-a testat averea lui, semnând testamentul din 06 martie 2008, autentificat de notarul privat Petru Chirtoacă. Faptul dat a fost adus la cunoștința rudelor de gradul I, inclusiv pîrîtului. Pe toată perioada de la semnarea testamentului și pînă la deces reclamantul o întreținea permanent pe mama sa Buzgan Maria, care locuia la fiul ei Buzgan Semion.

La 20 octombrie 2010, prin înșelăciune, Buzgan Iovu ducînd în eroare rudele că dorește să plece cu Buzgan Maria la medic, a transportat-o la Criuleni, la notarul public Petru Chirtoacă, unde a fost întocmit încă un testament în favoarea pîrîtului.

Menționează, că Buzgan Maria era bolnavă, era la o vîrstă înaintată și ultimii ani nu semna documente. La primirea pensiei deseori în locul defunctei semna fratele Buzgan Semion sau soția acestuia, care deseori o reprezentau pe Buzgan Maria.

Consideră, că testamentul a fost întocmit cu încălcarea exprimării voinței Mariei Buzgan de a testa averea pîrîtului Buzgan Iovu și testamentul întocmit contrar legii urmează a fi declarat nul.

Consideră, că Buzgan Maria nu a dorit să testeze averea lui Buzgan Iovu, deoarece se temea de el. Buzgan Iovu permanent o bătea și o amenința cu moartea, dar datorită faptului, că în preajma Mariei Buzgan se aflau rude apropiate, acestea o apărau de acțiunile violente ale pîrîtului.

Susține că în ultima perioadă a vieții, Maria Buzgan nu vorbea, nu mergea, nu analiza adecvat împrejurările și nu-și manifesta voința.

Menționează, că testamentul nu a fost semnat personal de testatoarea Buzgan Maria, aceasta fiind o încălcare a cerințelor procedurii de semnare a actelor notariale.

Cere reclamantul Buzgan Andrei să fie declarat nul testamentul din 20 octombrie 2010, întocmit de Buzgan Măria și înregistrat în Registrul notarial cu nr. 6791 de notarul public Petru Chirtoacă.

Prin hotărîrea Judecătoriei Criuleni din 31 octombrie 2012, acțiunea a fost admisă integral, fiind declarată nulitatea testamentului din 20.10.2010 prin care Buzgan Maria a testat toată averea sa fiului său Buzgan Iovu, autentificat de notarul public Petru Chirtoacă, înregistrat cu nr. 6791.

Nefiind de acord cu hotărîrea instanței de fond, Buzgan Iovu a declarat apel împotriva, solicitînd admiterea apelului, casarea hotărîrii Judecătoriei Criuleni din 31 octombrie 2012 și emiterea unei noi hotărîri prin care acțiunea înaintată să fie respinsă.

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 15 mai 2013, a fost admis apelul declarat de Buzgan Iovu, a fost casată hotărîrea Judecătoriei Criuleni din 31 octombrie 2012, cu pronunțarea unei noi hotărîri prin care acțiunea a fost respinsă ca neîntemeată.

Pentru a hotărî astfel, instanța de apel a conchis că motivele invocate de apelant și-au găsit reflectare de fapt în probele acumulate la materialele dosarului. În suportul concluziei sale au fost invocate prevederile art. 220 alin. (1), 1460, 1469 alin. (1) și (4) CC și art. 44 alin. (3) al Legii cu privire la notariat, menționînd că instanța de fond eronat a constatat că testatorul nu și-a exprimat voința la întocmirea actului juridic litigios.

Considerînd ilegală decizia instanței de apel, la 24.07.2013, avocata Crîșmari Natalia în interesele lui Buzgan Andrei a contestat-o cu recurs, solicitînd admiterea recursului, casarea deciziei Curții de Apel Chișinău din 15.05.2013 și menținerea hotărîrii Judecătoriei Criuleni din 31.10.2012.

În argumentarea recursului recurentul a invocat aplicarea eronată a normelor de drept material, interpretarea eronată a legii, precum și că concluziile instanței de apel expuse în hotărîre sunt în contradicție cu circumstanțele pricinii.

Susține recurentul că notarul a încălcat prevederile art. 1460 CC, deoarece era obligat să stabilească și să indice cauza adevărată a imposibilității semnării testamentului de către Buzgan Maria.

Indică că instanța de fond corect a stabilit lipsa de voință a testatorului de a testa averea sa feciorului Buzgan Iovu, iar instanța de apel nu a dat apreciere declarațiilor martorului Iliășenco Alexei, precum și a martorilor Doiboi Serghei și Stratulat Vadim.

Mai invocă recurentul că s-a încălcat grav secretul testamentului, deoarece acesta a fost întocmit, citit și semnat în prezența persoanei interesate Iovu Buzgan.

Potrivit art. 440 alin. (2) CPC, recursul înaintat de avocata Crîșmari Natalia în interesele lui Buzgan Andrei a fost considerat admisibil și transmis spre examinare într-un complet din 5 judecători.

Potrivit art. 444 CPC, recursul se examinează fără înștiințarea participanților la proces.

Judecînd recursul declarat împotriva deciziei date în instanța de apel și verificînd, în limitele invocate în recurs, legalitatea deciziei atacate, Colegiul conchide temeinicia lui, pornind de la următoarele.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. f) CPC, instanța de recurs, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel și să mențină hotărîrea primei instanțe.

Colegiul susține ca fiind legală și întemeiată soluția dată de prima instanță.

Soluția dată de instanța de apel este ilegală, deoarece decurge din interpretarea greșită a circumstanțelor cauzei și, ca urmare, aplicarea eronată a normelor de drept material aplicabile la soluționarea litigiului.

Potrivit materialelor cauzei, Colegiul constată cu certitudine că, Buzgan Maria, născută la 10 iulie 1930, la 06 martie 2008 a dispus prin testament, că toată averea sa, care la ziua decesului îi va aparține, unde nu s-ar fi aflat și din ce n-ar fi alcătuită, o testează fiului Buzgan Andrei Vasile, născut la 28 octombrie 1952. Testamentul a fost semnat personal de testatorul Buzgan Maria, autentificat de notarul privat Chirtoacă Petru la 06 martie 2008, înregistrat cu nr. 2-1/1254 (f.d. 10).

La 20 octombrie 2010, notarul public Chirtoacă Petru a autentificat un nou testament prin care testatorul Buzgan Maria, născută la 10 iulie 1930, a dispus, că toată averea sa, care la ziua decesului îi va aparține, unde nu s-ar fi aflat și din ce n-ar fi alcătuită, o testează fiului Buzgan Iovu, născut la 19 mai 1966. Testamentul a fost semnat de către Iliășenco Alexei în prezența martorilor Stratulat Vadim și Doiboi Serghei din motiv, că testatoarea este analfabetă (f.d. 45).

Din considerentele că cel de-al doilea testament a fost întocmit cu încălcarea exprimării voinței, Buzgan Andrei l-a contestat în instanța de judecată.

Instanța de fond a admis integral acțiunea, din motiv că testatoarea nu și-a dat consimțământul la semnarea testamentului.

Instanța de apel a casat această soluție și a emis o hotărâre nouă de respingere a acțiunii, motivând prin aceea că, notarul a respectat cerințele stipulate în art. 1460-1461 CC, iar în testament este indicat că Buzgan Maria a cerut personal întocmirea testamentului cu semnăturile martorilor.

Colegiul consideră soluția dată de instanța de apel ilegală, deoarece decurge din interpretarea greșită a circumstanțelor cauzei și, ca urmare, aplicarea eronată a normelor de drept material aplicabile la soluționarea litigiului.

La caz, recurentul a solicitat declararea nulității absolute a actului juridic – testamentul din 20.10.2010, din motiv că contravine legii – încălcarea exprimării voinței.

În conformitate cu prevederile art. 1449 alin. (1) CC, testamentul este un act juridic solemn, unilateral, revocabil și personal prin care testatorul dispune cu titlu gratuit, pentru momentul încetării sale din viață, de toate bunurile sale sau de o parte din ele.

Potrivit art. 1460 CC, dacă testatorul, dintr-o anumită cauză, nu poate semna personal testamentul, la rugămintea și în prezența lui, precum și în prezența a cel puțin 2 martori și a notarului, poate semna o altă persoană. În acest caz, trebuie indicată cauza care l-a împiedicat pe testator să semneze personal. Martorii de asemenea semnează în testament.

Potrivit art. 1461 CC, testamentul persoanei analfabete sau cu deficiențe fizice se întocmește în mod obligatoriu în prezența a 2 martori și a unei persoane care poate comunica cu testatorul, confirmând prin semnătură manifestarea lui de voință.

În conformitate cu prevederile art. 1465 lit. a) CC, testatorul poate modifica sau revoca testamentul în orice moment prin întocmirea unui nou testament, care revocă în mod direct, total sau parțial, testamentul anterior ce contravine noului testament.

Astfel, după cum s-a constatat mai sus, de către același testator (Buzgan Maria) au fost întocmite în 2008 și respectiv 2010 două testamente, prin care inițial

testa averea sa unui fecior (Buzgan Andrei), iar ulterior altui fecior (Buzgan Iovu).

Diferența între aceste două testamente este că cel din 2008 a fost semnat personal de Buzgan Maria, iar cel din 2010 a fost semnat de o altă persoană, Iliășenco Alexei, din motiv că testatoarea este analfabetă.

În acest sens, Colegiul susține concluzia instanței de fond, potrivit căreia, testamentul autentificat de notarul public Chirtoacă Petru la 20 octombrie 2010, înregistrat cu numărul 6791 a fost încheiat contrar legii.

Astfel, din declarațiile persoanei care a semnat testamentul, Iliășenco Alexei, rezultă că, în anul 2010, Buzgan Iovu l-a rugat să meargă la notar să fie martor la semnarea unui act prin care Buzgan Maria îi transmite toată averea lui Buzgan Iovu cu condiția, că va avea grijă de fiica bolnavă Buzgan Maria. La notar a mers împreună cu Buzgan Maria, Stratulat Vadim și Doiboi Serghei cu microbuzul lui Buzgan Iovu. În drum spre notar Buzgan Maria nu a vorbit nici cu el și nici cu ceilalți martori. Notarul a întrebat-o pe Buzgan Maria, dacă dorește să-i testeze toată averea lui Buzgan Iovu și ea a căzut de acord, cu condiția că ultimul va avea grijă de fiica ei bolnavă, Maria. Dînsul și ceilalți au semnat ca martori, că Buzgan Maria îi permite lui Buzgan Iovu să locuiască în casa ei. Nu a văzut ca notarul să-i propună Mariei Buzgan să semneze. Buzgan Maria personal nu l-a rugat să semneze în locul ei, a semnat în calitate de martor, în locul Mariei Buzgan nu a semnat nimic. Cînd a semnat testamentul, Buzgan Maria era alături de notar (f.d. 72).

Declarații similare au dat și martorii Stratulat Vadim și Doiboi Serghei (f.d. 65, 69).

În același timp, instanța de recurs constată că, testatoarea Buzgan Maria a fost cărturară, deoarece anterior, la 06 martie 2008, a dispus prin testament în privința averii sale, semnîndu-l personal în fața aceluiași notar, Chirtoacă Petru. În acest sens, Colegiul reține și faptul că din însași explicațiile intimatului Buzgan Iovu rezultă, că defuncta Buzgan Maria personal primea pensia, precum și semna personal (f.d. 28 verso).

În contextul dat, instanța de recurs susține aprecierile critice ale instanței de fond vis-a-vis de explicațiile notarului public Chirtoacă Petru, precum că testatorul Buzgan Maria era analfabetă, deoarece nu putea să semneze pe foaia care i-a dat-o și a considerat că ea nu poate scrie și citi nu din motiv de sănătate, ci din cauza că a uitat literele. Or, odată ce persoana este cărturară, imposibilitatea de a semna poate fi generată de alte cauze pe care notarul trebuie să le stabilească și să indice expres în girul de autentificare motivul imposibilității semnării personale de către testator a actului juridic autentic.

La caz, Colegiul conchide, că notarul public Chirtoacă Petru eronat a indicat în girul de autentificare motivul semnării testamentului de către altă persoană, precum că testatorul Buzgan Maria este analfabetă. Mai mult, în situația în care testatorul ar fi fost analfabetă, testamentul trebuia să fie semnat de către o altă persoană, care poate comunica cu testatorul, confirmînd prin semnătură manifestarea lui de voință.

Or, după cum s-a constatat mai sus din declarațiile martorilor, Iliășenco Alexei nu a comunicat cu testatorul Buzgan Maria și nu a confirmat manifestarea de voință a ultimei la semnarea testamentului.

Mai mult, Iliășenco Alexei nici nu a realizat că a semnat testamentul în locul lui Buzgan Mariala, crezînd că a semnat doar ca martor, menționînd în acest sens

că asemnat acel testament nu la rugămintea testatorului Buzgan Maria, ci pentru că „așa a zis notarul”.

În circumstanțele descrise, Colegiul constată cu certitudine că testatorului Buzgan Maria nu și-a dat consimțământul la semnarea testamentului de către o altă persoană, autentificat de notarul public Chirtoacă Petru la 20 octombrie 2010, înregistrat cu numărul 6791. Or, consimțământul este condiția de valabilitate a actului juridic, manifestată prin exteriorizarea voinței persoanei de a încheia un act juridic.

Potrivit art. 1469 alin. (1) și (4) CC, testamentul este nul dacă sînt prezente condițiile de nulitate a actelor juridice. Testamentul este declarat nul de către instanța de judecată.

În acest sens, instanța de fond corect a ajuns la concluzia, că la autentificarea actului juridic contestat au fost încălcate normele imperative speciale citate care indică expres condițiile de semnare a testamentului de către un terț.

Drept urmare, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ consideră că argumentele aduse de avocata Crîșmari Natalia în interesele lui Buzgan Andrei și-au găsit confirmare în cadrul examinării prezentului recurs.

Ținînd cont de faptul că prima instanță a constatat și a elucidat pe deplin toate circumstanțele care au importanță pentru soluționarea fondului cauzei, corect a aplicat legea materială, adoptînd o hotărîre legală și întemeiată, iar instanța de apel a adoptat o hotărîre ce reiese din aprecierea eronată a circumstanțelor cauzei, ce a dus la interpretarea și aplicarea eronată a legii materiale, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul declarat, de a casa decizia instanței de apel, cu menținerea hotărîrii primei instanțe.

În legătură cu cele relatate, conform art. 445 alin. (1) lit.f) CPC, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție,

D E C I D E:

Se admite recursul declarat de avocatul Crîșmari Natalia în interesele lui Buzgan Andrei.

Se casează decizia Curții de Apel Chișinău din 15 mai 2013 și se menține hotărîrea Judecătoriei Criuleni din 31 octombrie 2012, în cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată a lui Buzgan Andrei către Buzgan Iovu privind declararea nulității testamentului.

Decizia este irevocabilă din momentul emiterii.

Președintele ședinței,
Judecătorul

Valeriu Doagă

Judecătorii

Nicolae Clima

Andrei Harghel

Ion Corolevschi

Iuliana Oprea